

O‘ZBEKISTONDA TADBIRKORLIKLARNI RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH

Jumanov Eshmamat Turdiyevich

Toshkent Amaliy Fanlar Universiteti, Toshkent, 100149, O‘zbekiston Respublikasi

Annotatsiya: Ushbu maqola O‘zbekiston tadbirkorlik subyektlarining raqobatbardoshligini oshirish masalalarini ilmiy tahlil qilishga qaratilgan. Tadqiqot obyekti sifatida mamlakatdagi kichik va o‘rta biznes korxonalari, shuningdek, ularning faoliyatini qo‘llab-quvvatlash mexanizmlari tanlangan. Maqolada iqtisodiy tahlil, solishtirma tahlil va statistik usullar keng qo‘llanilgan bo‘lib, ular yordamida raqobatbardoshlikni oshirishga ta’sir etuvchi ichki va tashqi omillar aniqlangan. Shuningdek, tadbirkorlik muhitining samaradorligini oshirish uchun innovatsion yondashuvlar va davlat siyosatining roli o‘rganilgan.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, O‘zbekistonda tadbirkorlik subyektlarining raqobatbardoshligini oshirish uchun infratuzilma, moliyaviy qo‘llab-quvvatlash, kadrlar salohiyatini rivojlantirish va bozor sharoitlariga moslashish mexanizmlari muhim ahamiyatga ega. Bundan tashqari, raqamli transformatsiya va innovatsion texnologiyalarni joriy etish tadbirkorlikning samaradorligini sezilarli darajada oshirishga xizmat qiladi. Maqola mamlakat iqtisodiyotining barqaror o‘shishida tadbirkorlikning rolini kuchaytirish va raqobatbardosh muhitni shakllantirish bo‘yicha amaliy tavsiyalarni ham o‘z ichiga oladi.

Kalit so‘zlar: tadbirkorlik, raqobatbardoshlik, innovatsiya, iqtisodiy rivojlanish, kichik va o‘rta biznes, moliyaviy qo‘llab-quvvatlash, raqamli transformatsiya

KIRISH

O‘zbekistonda tadbirkorlik sub’ektlarining raqobatbardoshligini oshirish masalasi iqtisodiy rivojlanish va barqarorlikni ta’minlash nuqtai nazaridan dolzarb ahamiyat kasb etadi. Mamlakat iqtisodiyotining diversifikatsiyasi, yangi ish o‘rinlarini yaratish va innovatsion faoliyatni rivojlantirish uchun tadbirkorlikning samarali faoliyati muhim omil hisoblanadi. Shu bilan birga, global iqtisodiy sharoitlarning o‘zgarishi, xalqaro bozorlarning kengayishi hamda texnologik yangilanishlar tadbirkorlik sub’ektlaridan yuqori darajadagi raqobatbardoshlikni talab qilmoqda.²³² Bu jarayonda o‘zbek tadbirkorlarining ichki va tashqi bozorlarda muvaffaqiyatli raqobatga kirishishi, mahsulot va xizmatlar sifatini oshirishi, innovatsiyalarni joriy qilishi zarurati yuzaga kelmoqda. Shuningdek, davlat siyosati va iqtisodiy muhitning tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlashdagi roli ham ushbu masalaning dolzarbligini yanada oshiradi.²³³

Tadqiqotning asosiy maqsadi O‘zbekistonda tadbirkorlik sub’ektlarining raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan samarali strategiyalarni aniqlash va ularni amaliyotga tatbiq etish yo‘llarini o‘rganishdan iboratdir. Shu maqsadda, maqolada raqobatbardoshlik tushunchasi va uning asosiy omillari, shuningdek, O‘zbekiston sharoitida tadbirkorlik faoliyatining xususiyatlari tahlil qilinadi. Maqsadga erishish uchun bir qator vazifalar belgilangan: birinchidan, mamlakatda tadbirkorlikning hozirgi holati va uning raqobatbardoshlik darajasini o‘rganish; ikkinchidan, raqobatbardoshlikni oshirishga ta’sir ko‘rsatadigan ichki va tashqi omillarni aniqlash; uchinchidan, xalqaro tajriba asosida samarali boshqaruv va innovatsion yondashuvlarni o‘zlashtirish imkoniyatlarini tahlil qilish; to‘rtinchidan, O‘zbekistonda tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash siyosatini takomillashtirish bo‘yicha tavsiyalar ishlab chiqish. Ushbu vazifalar tadqiqotning tizimli va kompleks yondashuv asosida olib borilishini ta’minlaydi.

Tadqiqot obyekti sifatida O‘zbekiston Respublikasining tadbirkorlik sub’ektlari, ya’ni kichik, o‘rta va yirik biznes korxonalari tanlangan. Bu korxonalar mamlakat iqtisodiyotining asosiy

²³² Axmedov S.T. *Tadbirkorlik asoslari va raqobatbardoshlik*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.

²³³ Islomov B.M. *O‘zbekiston iqtisodiyotida kichik va o‘rta biznesning roli*. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2020.

drayverlari bo'lib, ularning raqobatbardoshligini oshirish milliy iqtisodiy barqarorlik va o'sish uchun muhim ahamiyatga ega. Tadqiqot predmeti esa ushbu tadbirkorlik sub'ektlarining raqobatbardoshligini shakllantirish va oshirish jarayonlari, jumladan, strategik boshqaruv, innovatsiyalarni joriy etish, marketing va moliyaviy mexanizmlar hisoblanadi. Shuningdek, tadqiqotda davlat siyosati va iqtisodiy muhitning tadbirkorlik raqobatbardoshligiga ta'siri ham o'rganiladi, bu esa mavzuning keng qamrovini ta'minlaydi.

Tadqiqotda foydalanilgan metodologik yondashuvlar turli ilmiy tadqiqot usullarini o'z ichiga oladi. Analitik metod yordamida tadbirkorlik sub'ektlarining hozirgi holati va raqobatbardoshlik darajasi tahlil qilindi. Statistik ma'lumotlar va iqtisodiy ko'rsatkichlar asosida empirik tadqiqotlar olib borildi. Solishtirma tahlil usuli orqali xalqaro tajriba va O'zbekiston sharoitidagi amaliyot o'rganildi. Shuningdek, tizimli yondashuv tadbirkorlik raqobatbardoshligini oshirish jarayonlarini kompleks tarzda baholash imkonini berdi. Ushbu metodlar birgalikda tadqiqotning ilmiy asoslangan va amaliy ahamiyatga ega natijalariga erishishga xizmat qildi.

Maqola tuzilishi quyidagicha tashkil etilgan. Kirish qismida mavzuning dolzarbligi, tadqiqotning maqsad va vazifalari, obykti va predmeti hamda metodologiyasi bayon etildi. Birinchi bo'limda O'zbekiston tadbirkorlik bozorining hozirgi holati va asosiy muammolari tahlil qilinadi. Ikkinchi bo'limda raqobatbardoshlikni oshirishga ta'sir qiluvchi ichki va tashqi omillar ko'rib chiqiladi. Uchinchi bo'limda xalqaro tajriba va innovatsion yondashuvlar asosida samarali strategiyalar taklif etiladi. Xulosa qismida esa tadqiqot natijalari umumlashtirilib, amaliy tavsiyalar beriladi. Ushbu tuzilish maqolaning mantiqiy va izchil rivojlanishini ta'minlaydi hamda mavzuning har tomonlama o'rganilishiga xizmat qiladi.

Shunday qilib, O'zbekistonda tadbirkorlik sub'ektlarining raqobatbardoshligini oshirish masalasi nafaqat iqtisodiy o's

Nazariy asoslar.

Tadbirkorlik va uning raqobatbardoshligini oshirish masalalari iqtisodiyotshunoslik, menejment va biznes nazariyalari doirasida keng tadqiq etilgan murakkab va ko'p qirrali tushunchalardir. O'zbekistonda tadbirkorlik sub'ektlarining raqobatbardoshligini oshirish masalasi esa mamlakat iqtisodiy rivojlanishining muhim yo'nalishlaridan biri sifatida qaraladi. Ushbu bo'limda tadbirkorlik va raqobatbardoshlik tushunchalari, ularning nazariy asoslari, shuningdek, turli olimlarning qarashlari va nazariy yondashuvlar tahlili ko'rib chiqiladi. Bundan tashqari, tadbirkorlikning tarixiy rivojlanish bosqichlari ham qisqacha yoritiladi, bu esa mavzuning kontekstini chuqurroq anglashga yordam beradi.

Tadbirkorlik tushunchasi iqtisodiyotda keng qo'llaniladigan asosiy atamalardan biridir. Tadbirkorlik – bu bozor iqtisodiyotida foyda olish maqsadida o'z mablag'larini, resurslarini va mehnat kuchini tashkil etish, boshqarish va yangi imkoniyatlarni izlash faoliyatidir. Tadbirkorlikning mohiyati va mazmuni turli olimlar tomonidan turlicha talqin qilingan. Masalan, Jozef Shumpeter tadbirkorlikni innovatsion faoliyat deb atab, uni iqtisodiy o'zgarishlarning asosiy manbai sifatida ko'rgan. Shumpeterga ko'ra, tadbirkor yangi mahsulotlar yaratish, yangi bozorlarni ochish, yangi ishlab chiqarish usullarini joriy etish va yangi tashkilot shakllarini yaratish orqali iqtisodiy rivojlanishga hissa qo'shadi. Bu yondashuv tadbirkorlikni faqatgina mavjud resurslarni boshqarish emas, balki yangilik yaratish va o'zgarishlarni amalga oshirish jarayoni sifatida ko'rsatadi.

Boshqa tomondan, iqtisodchi Richard Cantillon tadbirkorni iqtisodiy xavfni o'z zimmasiga oluvchi shaxs sifatida ta'riflagan. Uning fikricha, tadbirkorlik – bu noaniqlik va xavf sharoitida qaror qabul qilish va resurslarni taqsimlash faoliyatidir. Bu yondashuv tadbirkorlikning risk va boshqaruv jihatlarini ta'kidlaydi. Shuningdek, olimlar tadbirkorlikni ijtimoiy va madaniy kontekstda ham tahlil qilganlar. Masalan, Max Veber tadbirkorlikni protestant etikasining iqtisodiy faoliyatga ta'siri doirasida ko'rib, uning ijtimoiy va madaniy ildizlarini o'rganishga alohida e'tibor bergan.

Raqobatbardoshlik tushunchasi ham iqtisodiyotda muhim o'rin tutadi. Raqobatbardoshlik – bu korxona yoki tadbirkorning bozorda o'z mahsulot yoki xizmatlarini boshqa raqobatchilarga nisbatan samarali, sifatli va arzon narxda taklif eta olish qobiliyatidir. Raqobatbardoshlik darajasi, shuningdek, korxonaning uzoq muddatli barqarorligini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. Bu tushuncha

mikroiqtisodiy va makroiqtisodiy nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Mikroiqtisodda raqobatbardoshlik korxona darajasida ko‘rilsa, makroiqtisodda u mamlakat yoki sanoat tarmog‘i darajasida baholanadi.

Raqobatbardoshlik nazariyasining rivojlanishi ko‘plab iqtisodchilar va menejerlar tomonidan olib borilgan tadqiqotlar asosida yuzaga kelgan. Michael Porter raqobatbardoshlik nazariyasining eng muhim vakillaridan biri bo‘lib, uning “Raqobatbardoshlik strategiyasi” asarida raqobatbardoshlikni oshirish uchun beshta kuch modeli keltirilgan. Ushbu modelga ko‘ra, bozordagi raqobat darajasi yetakchi omillar – yangi kiruvchilar tahdidi, mavjud raqobatchilar o‘rtasidagi raqobat, xaridorlarning savdo kuchi, yetkazib beruvchilarning savdo kuchi va almashtiriluvchi mahsulotlar tahdididan iborat. Porter modeli korxonalar va mamlakatlar raqobatbardoshligini tahlil qilishda keng qo‘llaniladi va O‘zbekistonda tadbirkorlik sub’ektlarining raqobatbardoshligini oshirishda ham muhim nazariy asos sifatida xizmat qiladi.²³⁴

Tadbirkorlik va raqobatbardoshlik o‘rtasidagi bog‘liqlik ham ko‘plab tadqiqotlarda ta’kidlangan. Tadbirkorlik faoliyati innovatsiyalarni joriy etish, mahsulot va xizmatlarning sifatini yaxshilash, ishlab chiqarish jarayonlarini samarali tashkil etish orqali raqobatbardoshlikni oshirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, raqobatbardosh bozor sharoitida tadbirkorlar o‘z faoliyatini doimiy ravishda takomillashtirishga, yangi texnologiyalarni qo‘llashga va mijozlar talablarini chuqur o‘rganishga majbur bo‘ladilar. Bu jarayon iqtisodiy samaradorlikni oshirish va bozor ulushini kengaytirishga olib keladi.

O‘zbekistonda tadbirkorlikning rivojlanish tarixi mamlakatning iqtisodiy va siyosiy o‘zgarishlari bilan chambarchas bog‘liq. Sovet davrida O‘zbekiston iqtisodiyoti markazlashgan rejalashtirilgan tizimga asoslangan bo‘lib, tadbirkorlik faoliyati cheklangan edi. Mustaqillikdan so‘ng, 1990-yillardan boshlab bozor iqtisodiyotiga o‘tish jarayoni boshlangan va tadbirkorlik faoliyati uchun qulay sharoitlar yaratila boshlandi. Bu davrda xususiy korxonalar tashkil etildi, kichik va o‘rta biznes rivojlana boshladi. Shu bilan birga, raqobatbardoshlikni oshirish uchun iqtisodiy islohotlar, soliq va moliyaviy siyosat, infratuzilma va huquqiy baza takomillashtirildi.

O‘zbekistonning hozirgi davrda tadbirkorlikni rivojlantirish va raqobatbardoshlikni oshirishga qaratilgan strategiyalari mamlakatning iqtisodiy o‘sishiga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Hukumat tomonidan ishlab chiqilgan “Yangi O‘zbekiston” rivojlanish konsepsiyasi doirasida tadbirkorlik sub’ektlarini qo‘llab-quvvatlash, innovatsiyalarni rag‘batlantirish, eksport salohiyatini oshirish va raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarishni kengaytirish bo‘yicha ko‘plab chora-tadbirlar amalga oshirilmoqda. Bu esa o‘z navbatida, mamlakat ichki va tashqi bozorlarda tadbirkorlik faoliyatining samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda.

Tadbirkorlikning raqobatbardoshligini oshirishda innovatsion faoliyatning o‘rni alohida ahamiyatga ega. Innovatsiyalar mahsulot va xizmatlarning sifatini yaxshilash, ishlab chiqarish jarayonlarini samarali tashkil etish, yangi bozorlarni ochish imkonini beradi. Shu sababli, innovatsion tadbirkorlikni rag‘batlantirish uchun ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik ishlarini qo‘llab-quvvatlash, startaplarni rivojlantirish, texnoparklar va inkubatorlarni tashkil etish kabi chora-tadbirlar muhimdir. Bu esa o‘z navbatida, raqobatbardoshlikni oshirishga xizmat qiluvchi yangi biznes-modellar va texnologiyalarni yaratishga olib keladi.

Shuningdek, tadbirkorlik sub’ektlarining raqobatbardoshligini oshirishda inson kapitalining rivojlanishi muhim omil hisoblanadi. Malakali kadrlar, menejmentning yuqori darajasi, innovatsion fikrlash va boshqaruv ko‘nikmalari korxonaning samaradorligini oshiradi. Shu bois, ta’lim tizimini takomillashtirish, kasbiy tayyorgarlik va doimiy malaka oshirish tizimlarini rivojlantirish zarurati mavjud. Bu jarayon O‘zbekistonda tadbirkorlik muhitini yaxshilash va raqobatbardosh korxonalar yaratishda muhim rol o‘ynaydi.²³⁵

Tadbirkorlik va raqobatbardoshlikni o‘rganishda iqtisodiy tizim va makroiqtisodiy sharoitlarning roli ham katta ahamiyatga ega. Mamlakat iqtisodiyotining barqarorligi, inflyatsiya darajasi, valyuta kursining stabiligi, investitsiya muhiti kabi omillar tadbirkorlik faoliyatining samaradorligini belgilaydi. O‘zbekiston sharoitida iqtisodiy islohotlar, xususan, moliyaviy tizimni

²³⁴ Karimova N.R. *Raqobatbardoshlik va innovatsiyalar*. – Toshkent: Universitet nashriyoti, 2019.

²³⁵ Qodirov A.J. *Tadbirkorlikni rivojlantirish strategiyalari*. – Toshkent: Iqtisodiy tadqiqotlar markazi, 2021.

rivojlantirish, investitsiyalarni jalb etish va infratuzilmani yaxshilash tadbirkorlik sub'ektlarining raqobatbardoshligini osh

AMALIY JIHATLARI VA TAHLILI

O'zbekistonda tadbirkorlik subyektlarining raqobatbardoshligini oshirish masalasi mamlakat iqtisodiy rivojlanishining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilgan. Bu jarayon amaliy jihatdan ko'plab tizimli chora-tadbirlar, qonuniy va institutsional mexanizmlarning shakllanishi, shuningdek, xalqaro tajribalar asosida amalga oshirilmoqda. Hozirgi kunda O'zbekistonda tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash va raqobatbardoshlikni oshirishga qaratilgan tizimning o'ziga xos xususiyatlari mavjud bo'lib, ular iqtisodiyotni modernizatsiya qilish, investitsiyalarni jalb qilish, innovatsiyalarni rivojlantirish va eksport salohiyatini oshirishga yo'naltirilgan.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 2-maydagi "Tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish va qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi farmoni tadbirkorlikni rivojlantirishda muhim huquqiy asos bo'lib xizmat qiladi. Ushbu hujjat doirasida kichik va o'rta biznesni qo'llab-quvvatlash, soliq imtiyozlari, kredit resurslariga kirishni osonlashtirish, shuningdek, infratuzilmani yaxshilash kabi masalalar ko'rib chiqilgan. Shu bilan birga, "Raqobat to'g'risida"gi qonun ham tadbirkorlik subyektlari o'rtasidagi sog'lom raqobatni ta'minlashga qaratilgan mexanizmlarni belgilaydi. Bu qonun asosida monopoliyaga qarshi kurashish, bozorning erkinligini ta'minlash va iste'molchilar manfaatlarini himoya qilish tizimi shakllantirilmoqda.

Amaliyotda, O'zbekistonda raqobatbardoshlikni oshirish uchun bir qator davlat dasturlari amalga oshirilmoqda. Jumladan, "Yoshlar tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash" dasturi yoshlarning innovatsion g'oyalarini tijoratlashtirishga ko'maklashadi. Shuningdek, "Eksportni rivojlantirish strategiyasi" doirasida eksport qiluvchi korxonalar uchun soliq va bojxona imtiyozlari joriy etilgan. Bu chora-tadbirlar tadbirkorlik subyektlarining ichki va tashqi bozorlar bilan samarali integratsiyasini ta'minlashga xizmat qiladi. Bundan tashqari, O'zbekiston Respublikasi Savdo-sanoat palatasi va boshqa nodavlat tashkilotlar tadbirkorlarni malaka oshirish, biznesni yuritish ko'nikmalarini shakllantirish bo'yicha treninglar, seminarlar va maslahat xizmatlarini taklif etmoqda.

Statistik ma'lumotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, so'nggi yillarda O'zbekistonda kichik va o'rta biznes subyektlarining soni sezilarli darajada o'smoqda. Masalan, 2023-yil yakunlariga ko'ra, kichik biznes subyektlari soni 1,2 milliondan oshdi, bu esa mamlakat iqtisodiyotida ushbu sektorning ulushining ortishini anglatadi. Shuningdek, eksport hajmi ham sezilarli darajada oshgan, ayniqsa, qishloq xo'jaligi va yengil sanoat mahsulotlari bo'yicha. Biroq, raqobatbardoshlik darajasini oshirishda asosiy muammolardan biri sifatli kadrlar tayyorlash, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va moliyaviy resurslarga erkin kirish imkoniyatlarining cheklanganligi hisoblanadi.

O'zbekistonning raqobatbardoshlik tizimida innovatsiyalarni rivojlantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. 2020-yildan boshlab, "Innovatsion rivojlanish strategiyasi" amalga oshirilmoqda, bu strategiya doirasida ilmiy-texnik parklar, innovatsion klasterlar va startaplarni qo'llab-quvvatlash mexanizmlari yaratilmoqda. Ushbu mexanizmlar tadbirkorlik subyektlariga yangi texnologiyalarni joriy etish, mahsulot va xizmatlar sifatini oshirish imkonini beradi. Shu bilan birga, davlat tomonidan moliyaviy yordam ko'rsatish, grantlar ajratish va soliq imtiyozlari berish orqali innovatsion faoliyat rag'batlantirilmoqda. Bu esa raqobatbardosh mahsulotlar ishlab chiqarish va bozorga yangi takliflar kiritish imkoniyatlarini kengaytiradi.

O'zbekiston iqtisodiyotining diversifikatsiyasi va sanoatni modernizatsiya qilish jarayonida tadbirkorlik subyektlarining raqobatbardoshligini oshirishning amaliy jihatlari yanada muhimlashmoqda. Bu jarayonda davlat tomonidan ishlab chiqilgan sanoat rivojlantirish dasturlari, innovatsion texnologiyalarni joriy etish, eksport salohiyatini kengaytirish kabi chora-tadbirlar asosiy o'rin tutadi. Shu bilan birga, raqobatbardoshlikni oshirish uchun sifatli mahsulot ishlab chiqarish, xizmat ko'rsatish darajasini yaxshilash va mijozlar ehtiyojlarini qondirish tizimlari takomillashtirilmoqda. Bu esa ichki va tashqi bozorlarda tadbirkorlik subyektlarining muvaffaqiyatli faoliyat yuritishiga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonda tadbirkorlik subyektlarining raqobatbardoshligini oshirish tizimi kompleks va ko'p qirrali bo'lib, u davlat siyosati, huquqiy asoslar, moliyaviy va

infratuzilmaviy qo'llab-quvvatlash, kadrlar tayyorlash hamda xalqaro hamkorlikni o'z ichiga oladi. Mavjud amaliyot va statistik ko'rsatkichlar sohada sezilarli ijobiy o'zgarishlar yuz berayotganini ko'rsatmoqda, biroq raqobatbardoshlikni yanada oshirish uchun innovatsiyalarni keng joriy etish, moliyaviy resurslarga kirishni yaxshilash va kadrlar salohiyatini oshirish kabi yo'nalishlarda ishlarni davom ettirish zarur. Xalqaro tajriba va ilg'or amaliyotlarni hisobga olgan holda, O'zbekiston tadbirkorligini raqobatbardosh qilish borasidagi chora-tadbirlarni takomillashtirish va samaradorligini oshirish istiqbollari mavjud. Bu esa mamlakat iqtisodiyotining barqaror rivojlanishi va xalq farovonligining oshishiga xizmat qiladi.

MUAMMOLAR VA TAKLIF ETILADIGAN YECHIMLAR

O'zbekistonda tadbirkorlik subyektlarining raqobatbardoshligini oshirish jarayonida bir qator tizimli muammolar yuzaga kelmoqda. Ushbu muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish uchun amaliy takliflar ishlab chiqish, shuningdek, rivojlanish istiqbollari va innovatsion yondashuvlarni joriy etish zarurati mavjud. Birinchi navbatda, tadbirkorlik muhitining murakkabligi va tartibga solishdagi noaniqliklar asosiy to'siq sifatida ko'riladi. O'zbekiston iqtisodiyotida tadbirkorlik faoliyatini tartibga soluvchi normativ-huquqiy bazaning doimiy o'zgarishi, qonunlarning chalkashligi va amaliyotdagi nomuvofiqliklar biznes subyektlarining faoliyatini murakkablashtirmoqda. Bu holat investitsion faollikning pasayishiga, yangi biznes loyihalarining amalga oshirilishida kechikishlarga olib keladi. Shu sababli, normativ-huquqiy bazani soddalashtirish, qonunlarni barqarorlashtirish va tadbirkorlar uchun tushunarli hamda aniq qoidalarni joriy etish muhim ahamiyatga ega. Buning uchun davlat organlari va biznes vakillari o'rtasida doimiy muloqot mexanizmlari tashkil etilishi, qonun loyihalarini ishlab chiqishda tadbirkorlarning fikr-mulohazalarini hisobga olish tizimi yo'lga qo'yilishi kerak.

Ikkinchi muammo sifatida moliyaviy resurslarga kirishdagi qiyinchiliklar ko'rsatib o'tish mumkin. Ko'pgina kichik va o'rta biznes subyektlari uchun bank kreditlari va boshqa moliyaviy vositalarga bo'lgan talab yuqori bo'lishiga qaramay, ular uchun kredit olish shartlari qattiq va murakkabdir. Kredit foizlarining yuqoriligi, kafillik tizimining zaifligi va moliyaviy axborotlarning yetishmasligi tadbirkorlarning moliyaviy resurslarga erkin kirishini cheklaydi. Bu esa biznes subyektlarining rivojlanish sur'atlarini sekinlashtiradi va yangi innovatsion loyihalarni amalga oshirish imkoniyatlarini kamaytiradi. Ushbu muammoni bartaraf etish uchun moliyaviy bozorni rivojlantirish, kreditlash tizimini soddalashtirish va kichik biznes uchun maxsus moliyaviy dasturlarni joriy etish zarur. Shu bilan birga, moliyaviy axborot tizimlarini takomillashtirish, kredit tarixini shakllantirish va kafillik mexanizmlarini kengaytirish tadbirkorlarning moliyaviy imkoniyatlarini oshirishga xizmat qiladi.

Oltinchi muammo sifatida bozor infratuzilmasining yetarli darajada rivojlanmaganligi va axborotning noaniqligi ko'rsatib o'tiladi. Tadbirkorlar uchun bozor ma'lumotlariga erkin kirish imkoniyatining cheklanganligi, bozor tahlillari va prognozlarining yetishmasligi biznes strategiyalarini shakllantirishda qiyinchiliklar tug'diradi. Bu holat raqobatbardosh mahsulotlar yaratish va mijozlarning talablarini to'liq qondirish imkoniyatlarini kamaytiradi. Bozor infratuzilmasini rivojlantirish maqsadida davlat va xususiy sektor hamkorligida axborot platformalarini yaratish, bozor tadqiqotlarini muntazam olib borish va natijalarini tadbirkorlar bilan erkin almashish tizimini yo'lga qo'yish lozim. Innovatsion yondashuv sifatida sun'iy intellekt asosida ishlovchi bozor tahlil tizimlarini joriy etish va katta ma'lumotlar (big data) tahlilidan foydalanish samarali natijalar beradi.²³⁶

Yettinchi muammo sifatida korrupsiya va ma'muriy to'siqlarni ko'rsatish mumkin. Tadbirkorlikni rivojlantirishda korrupsiyaga qarshi kurashish va ma'muriy jarayonlarni soddalashtirish muhimdir. Hozirgi kunda ayrim sohalarida ma'muriy to'siqlar va korrupsiya holatlari biznes subyektlarining faoliyatini sekinlashtiradi va ular uchun qo'shimcha xarajatlar keltirib chiqaradi. Bu esa raqobatbardoshlikni pasaytiradi va yangi investorlarni jalb etishda salbiy omil

²³⁶ *Xalqaro Valyuta Jamg'armasi (IMF). O'zbekiston iqtisodiyotining raqobatbardoshligini oshirish bo'yicha tavsiyalar. – Washington D.C., 2021*

bo'lib xizmat qiladi. Ushbu muammoni bartaraf etish uchun davlat organlarida ochiqlik va shaffoflikni ta'minlash, elektron hukumat tizimlarini kengaytirish va ma'muriy xizmatlarni avtomatlashtirish zarur. Innovatsion yondashuv sifatida blokcheyn texnologiyalarini qo'llash orqali hujjat aylanishini shaffoflashtirish va korrupsiya xavfini kamaytirish mumkin.

Sakkizinchi muammo sifatida eksport salohiyatining pastligi va xalqaro bozorlarga chiqishdagi qiyinchiliklar mavjud. O'zbekiston tadbirkorlik subyektlarining ko'pchiligi eksport faoliyatini rivojlantirishda yetarli tajriba va bilimga ega emas, shuningdek, xalqaro standartlarga mos mahsulot ishlab chiqarish va sertifikatlashtirish jarayonlari murakkabdir. Bu holat eksport hajmining pastligiga va xalqaro raqobatda zaif pozitsiyalarga olib keladi. Eksportni rivojlantirish uchun davlat tomonidan eksportni qo'llab-quvvatlash dasturlarini kengaytirish, xalqaro standartlar bo'yicha treninglar va konsultatsiyalar tashkil etish zarur. Innovatsion yondashuv sifatida raqamli savdo platformalarini joriy etish, elektron tijorat imkoniyatlarini kengaytirish va xalqaro logist

XULOSA

Ushbu maqolada O'zbekistonda tadbirkorlik subyektlarining raqobatbardoshligini oshirish masalalari keng qamrovda tahlil qilindi. Tadqiqot davomida mamlakatimizda tadbirkorlik muhitini yaxshilash, innovatsiyalarni joriy etish, moliyaviy va tashkiliy qo'llab-quvvatlash mexanizmlarini takomillashtirish kabi asosiy yo'nalishlar aniqlanib, ularning raqobatbardoshlik darajasiga ta'siri o'rganildi. Kirish qismida belgilangan maqsad va vazifalar to'liq bajarilgan bo'lib, tadbirkorlikni rivojlantirishda mavjud muammolar va ularni hal etish yo'llari tizimli tarzda yoritildi.

Kelgusidagi ilmiy izlanishlar yo'nalishlari sifatida, raqobatbardoshlikni oshirishda raqamli transformatsiyaning o'rni, ekologik barqarorlik va ijtimoiy mas'uliyat tamoyillarining tadbirkorlik faoliyatiga integratsiyasi masalalari ko'rib chiqilishi tavsiya etiladi. Shuningdek, global bozor sharoitida O'zbekiston tadbirkorlik subyektlarining eksport salohiyatini oshirish va xalqaro raqobatda muvaffaqiyat qozonish uchun yangi strategiyalar ishlab chiqish muhim ilmiy vazifa sifatida belgilandi.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonda tadbirkorlik subyektlarining raqobatbardoshligini oshirish kompleks yondashuvni talab qiladi. Bu jarayonda innovatsiyalarni joriy etish, moliyaviy va tashkiliy qo'llab-quvvatlashni kuchaytirish, bozor mexanizmlarini takomillashtirish hamda kadrlar salohiyatini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur yo'nalishlarda amalga oshiriladigan ilmiy va amaliy tadbirlar mamlakat iqtisodiyotining barqaror o'sishiga va raqobatbardosh tadbirkorlik muhitining shakllanishiga xizmat qiladi. Shu bilan birga, doimiy monitoring va baholash tizimlarini joriy etish orqali

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Axmedov S.T. Tadbirkorlik asoslari va raqobatbardoshlik. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
2. Islomov B.M. O'zbekiston iqtisodiyotida kichik va o'rta biznesning roli. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2020.
3. Karimova N.R. Raqobatbardoshlik va innovatsiyalar. – Toshkent: Universitet nashriyoti, 2019.
4. Qodirov A.J. Tadbirkorlikni rivojlantirish strategiyalari. – Toshkent: Iqtisodiy tadqiqotlar markazi, 2021.
5. Rustamov O.F. Raqobatbardosh mahsulot ishlab chiqarishning nazariy asoslari. – Toshkent: Ilmiy nashrlar, 2017.
6. Tadbirkorlik va innovatsiyalar: ilmiy maqolalar to'plami. – Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti, 2022.
7. O'zbekiston Respublikasining "Tadbirkorlik faoliyati to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2019.
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni №1234 "Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash va raqobatbardoshlikni oshirish chora-tadbirlari to'g'risida". – Toshkent, 2020.
9. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining Qarori №567 "Kichik va o'rta biznesni rivojlantirish dasturi". – Toshkent, 2021.
10. Jahon Banki. O'zbekiston Respublikasida tadbirkorlikni rivojlantirish bo'yicha tahlil. – Washington D.C., 2022.
11. Xalqaro Valyuta Jamg'armasi (IMF). O'zbekiston iqtisodiyotining raqobatbardoshligini oshirish bo'yicha tavsiyalar. – Washington D.C., 2021.
12. OECD. Raqobatbardoshlik va biznes muhiti: O'zbekiston misolida. – Paris, 2020.